

Joanna Błoch, Katarzyna Maziej-Choińska

Zakład Narodowy im. Ossolińskich

Jubileusz Muzeum Książąt Lubomirskich – sprawozdanie z obchodów

Muzeum Książąt Lubomirskich powstało formalnie 25 grudnia 1823 roku, kiedy hrabia Józef Maksymilian Ossoliński zawarł umowę z księciem Henrykiem Lubomirskim. Muzeum stało się częścią Zakładu Narodowego im. Ossolińskich – „część ta i zawarte w niej przedmioty nosić będą na wieczne czasy imię: *Musaei Lubomirsciani*”. Przez dwieście lat historię muzeum tworzyli ludzie (pracownicy, darczyńcy, kolekcjonerzy, artyści, widzowie) oraz zbiory, i to właśnie ich pamięć pragnęliśmy uczcić w czasie obchodów jubileuszu Muzeum Książąt Lubomirskich.

Obchody jubileuszu rozpoczęły się 6 czerwca 2023 i trwały do końca 2025 roku. Objęły m.in. wystawę planszową, konferencję, publikacje i wystawę czasową. Aby wszystkie te przedsięwzięcia mogły zostać zrealizowane, zespół Muzeum Książąt Lubomirskich podjął się ich przygotowywania już w 2022 roku. Organizacja jubileuszu była możliwa dzięki dotacji celowej z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w wysokości: 300 000 złotych w 2023 roku i 600 000 złotych w roku 2024. Patronatem honorowym wszystkie działania objął prezydent Andrzej Duda.

Inauguracja jubileuszu

Jubileusz dwustolecia Muzeum Książąt Lubomirskich zainaugurowano 6 czerwca 2023 roku pokazem zbiorów w Auli im. Mieczysława Gębarowicza.

Były to obiekty, których ekspozycję zaplanowano na wystawie stałej w mającym powstać za kilka lat budynku muzeum, oraz nowe nabytki. Zaprezentowano wówczas m. in. *Portret Marii Leszczyńskiej* Jeana Baptiste'a van Loo, *Portret kobiety jako Flory* Caspara Netschera czy *Szkic Lasu Kunickiego* autorstwa Marii Dulębianki.

W czasie uroczystości przyznano Adolfowi Juzwence, dyrektorowi Zakładu Narodowego im. Ossolińskich w latach 1990–2022, tytuł honorowy *Illustrissimus Aediificator Musei Principum Lubomirski* za wysiłki prowadzące do odtworzenia w strukturze Ossolineum Muzeum Ksiąząt Lubomirskich oraz rozpoczęcie przygotowań do budowy nowej siedziby muzeum.

W tym dniu odbyła się także debata *Jak zbudować muzeum?* prowadzona przez historyczkę sztuki i architektury Agatę Gabiś. O wyzwaniach związanych z budową nowoczesnej placówki muzealnej rozmawiali dyrektorzy muzeów, architekci i historycy sztuki. W dyskusji udział wzięli: Joanna Błoch – wicedyrektor Zakładu Narodowego im. Ossolińskich ds. Muzeum Ksiąząt Lubomirskich, Piotr Fokczyński – prezes Izby Architektów Rzeczypospolitej Polskiej, Paweł Ukielski – zastępca dyrektora Muzeum Powstania Warszawskiego, oraz Szczepan Wroński z pracowni wxca, która zwyciężyła w konkursie na opracowanie koncepcji architektoniczno-urbanistycznej siedziby Muzeum Ksiąząt Lubomirskich we Wrocławiu.

Wystawa planszowa „Muzeum z miłości do sztuki i kraju”

Od 6 czerwca 2024 roku w barokowym ogrodzie Ossolineum można było także oglądać wystawę planszową „Muzeum z miłości do sztuki i kraju”. Ekspozycja przybliżyła burzliwą historię muzeum oraz jego bogate i niezwykle zróżnicowane kolekcje, które tworzą polskie oraz europejskie dziedzictwo kulturowe. Kuratorami wystawy byli pracownicy muzeum: Joanna Kachel-Szyjka, Łukasz Koniarek, Hanna Kuś-Joachimiał, Grzegorz Polak (koordynator). Projekt graficzny wykonała Zofia Jaros, tłumaczenia – Biuro Tłumaczeń LEMON oraz Jakub Kamiński, a korektę Agnieszka Rebelak. Wystawa składała się z 20 plansz przystosowanych do prezentacji zarówno wewnętrznej, jak i zewnętrznej, w 7 wersjach językowych: angielskiej, niemieckiej, włoskiej, francuskiej, czeskiej, litewskiej i ukraińskiej.

Polskojęzyczna wersja wystawy prezentowana była we Wrocławiu: w Ogrodzie Barokowym Ossolineum (2 czerwca – 7 września 2023, 1 marca 2024 – 5 maja 2025), na ul. Kuźnicznej (8 września – 2 października 2023), ul. Świdnickiej (2–20 października), na ossolińskim dziedzińcu (20 października 2023 – 29 lutego 2024). „Muzeum z miłości do sztuki i kraju”

prezentowano także na v Salonie Kultury, Nauki i Biznesu *Genius Loci* w trzebieszowickim Zamku Na Skale (29 maja – 3 czerwca 2023), w Muzeum w Przeworsku (15 czerwca – 31 sierpnia 2023) oraz na xxxii Forum Ekonomicznym w Karpaczu (5–9 września 2023).

Obcojęzyczne kopie wystawy były prezentowane w następujących miejscach:

- Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy im. W. Stefanyka we Lwowie (14 lipca – 8 września 2023);
- Lwowska Narodowa Galeria Sztuki im. Borysa Woźnickiego (14 lipca – 8 września 2023);
- Pałac Potockich w Iwano-Frankiwsku (14 września – 30 listopada 2023);
- Uniwersytet w Lille (15 września – 8 października 2023);
- Muzeum Narodowe Pałac Wielkich Książąt Litewskich w Wilnie (3–24 września 2024);
- Uniwersytet Wiedeński (4–31 października 2024).

Zmienny krajobraz. 200 lat Muzeum Książąt Lubomirskich

30 listopada 2023 roku na Wrocławskich Targach Dobrych Książek odbyła się premiera publikacji jubileuszowej *Zmienny krajobraz. 200 lat Muzeum Książąt Lubomirskich*. Książka poprzez losy 25 obiektów (lub zbiorów obiektów) przybliży dzieje Muzeum Książąt Lubomirskich. Opowiada o jego działalności we Lwowie, czasie wojennym, który doprowadził do likwidacji muzeum, oraz o odtworzeniu go we Wrocławiu. Oprócz Muzeum Książąt Lubomirskich bohaterami książki są m. in. miniatura *Krajobraz z Hermesem, Heliose i Selene* Jana Brueghla starszego, grafiki i rysunki Rembrandta, *Panorama Plastyczna Dawnego Lwowa* Janusza Witwickiego, antyczne monety czy pamiątki po Juliuszu Słowackim. Autorami tekstów są pracownicy Muzeum Książąt Lubomirskich: Joanna Błoch, Barbara Butent-Stefaniak, Adam Degler, Robert Forysiak-Wójciński, Wojciech Gruk – redaktor naukowy, Katarzyna Kenc, Emilia Kłoda, Łukasz Koniarek, Hanna Kuś-Joachimiak, Paweł Milejski, Grzegorz Polak, Alicja Przystańska, Anita Soroko, Martyna Węglarska. Książka ukazała się nakładem Wydawnictwa Ossolineum.

Publikacja jubileuszowa Muzeum Książąt Lubomirskich została doceniona przez ogólnopolskie jury w konkursie Muzealna Książka Roku. Przegląd zorganizowany został po raz trzeci przez Narodowy Instytut Muzeów. *Zmienny krajobraz* wyróżniono w kategorii wydawnictwa edukacyjne.

Aby przybliżyć czytelnikom historie opisane w *Zmiennym krajobrazie*, zorganizowano cykl 11 wykładów *Skarby 200-lecia*. Przez 10 miesięcy

odbywały się spotkania poświęcone wybranym obiektom, których losy zostały szerzej opisane w tomie jubileuszowym. W niektórych przypadkach eksponaty te były prezentowane podczas wykładów. Spotkania odbywały się w przestrzeni Ossolineum i były transmitowane na żywo na Facebooku, a nagrania udostępniano na profilu Muzeum Książąt Lubomirskich w serwisie YouTube.

Wystawa czasowa „Historia nie/oczywista. 200 lat Muzeum Książąt Lubomirskich”

Punktem kulminacyjnym obchodów była wystawa czasowa „Historia nie/oczywista. 200 lat Muzeum Książąt Lubomirskich” prezentowana od 8 marca 2024 roku w zabytkowych Salach pod Kopułą. Rozpoczął ją uroczysty wernisaż, na którym gościli m.in. przedstawiciele władz państwowych, samorządowych oraz instytucji kulturalnych z Polski i Ukrainy. Odczytano również list prezydenta Polski.

Tytuł wystawy i jej koncepcja stanowiły bezpośrednie odniesienie do losów muzeum, które rozpoczęły się w Wiedniu. Kuratorki – Alicja Przesalska i Hanna Kuś-Joachimciak z Działu Sztuki – starały się zaprezentować

1. Fragment wystawy „Historia nie/oczywista. 200 lat Muzeum Książąt Lubomirskich” ukazujący miniaturę Jana Brueghla starszego (Aksamitnego), *Krajobraz z Hermesem, Heliosem i Selene*, ok. 1600.

te skomplikowane i „nieoczywiste” dzieje muzeum. Wśród przedstawianych obiektów znalazły się dzieła Rembrandta, Brueghla, Dürera i Picassa, a także prace współczesnych artystów polskich: Olafa Brzeskiego, Pawła Baśnika i Sławomira Rumiaka. Na wystawie można było zobaczyć także odzyskaną przez MKiDN w lipcu 2023 roku stratę wojenną – obraz *Madonna z dziećmi*.

Ekspozycja akcentowała symboliczne etapy istnienia muzeum: 1823 – Museum Lubomirscianum; 1923 – Muzeum Lubomirskich i 2023 – Muzeum Książąt Lubomirskich. Ukazano tym samym złożoność procesu jego tworzenia na ziemiach polskich pod zaborami, po odzyskaniu niepodległości oraz w XXI wieku, kiedy przed muzeum stoi zadanie wybudowania nowego gmachu.

W wyzwaniu przedstawienia „nie/oczywistej” historii muzeum i eksponatów pomógł kuratorkom współczesny artysta rzeźbiarz Olaf Brzeski. Wykorzystując swoją odwagę w eksperymentowaniu oraz bazując na pogłębionym rozumieniu tradycji, podjął się zaprojektowania i zaaranżowania wystawy. Starania te zostały docenione poprzez przyznanie Brzeskiemu Wrocławskiej Nagrody Artystycznej 2024 m.in. za aranżację ekspozycji Muzeum Książąt Lubomirskich.

2. Fragment wystawy „Historia nie/oczywista. 200 lat Muzeum Książąt Lubomirskich” ukazujący obraz nieznanego malarza małopolskiego, *Epitafium Jana z Ujazdu*, ok. 1450.

3. Fragment wystawy „Historia nie/oczywista. 200 lat Muzeum Książąt Lubomirskich” ukazujący pracę Pawła Baśnika, *Kompozycja na podstawie szkicu Galerii obrazów Muzeum Lubomirskich we Lwowie autorstwa Edwarda Pawłowicza*, 2024.

Wśród instytucji, które użyczyły swoich prac na wystawę, znalazły się: Biblioteka Narodowa w Warszawie, Fundacja Książąt Lubomirskich, Gabinet Rycin Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie oraz Muzeum w Przeworsku Zespół Pałacowo-Parkowy.

Wystawa była dostępna w języku polskim i angielskim (tłumaczenie: Hanna Mijas). Towarzyszył jej katalog w językach polskim i angielskim oraz bezpłatnie udostępniane broszury w językach polskim, angielskim i ukraińskim. Za projekt i skład materiałów drukowanych odpowiadała Iwona Matkowska. Tłumaczenia przygotowali: na język angielski – Adam Gajlewicz, na język ukraiński – Anna Ursulenko.

Identyfikację wizualną wystawy opracował i zrealizował Jakub Stępień. Przygotowano również wiele związanych ze zbiorami muzealnymi gadżetów, które były sprzedawane w nowo powstałym Info Punkcie Ossolineum, a także rozdawane podczas specjalnych wydarzeń towarzyszących. Gadżety zostały zaprojektowane przez Zofię Jaros oraz Jakuba Stępnia.

Ekspozycję wzbogacono o program edukacyjny w przestrzeni wystawy realizowany przez pracowników Działu Programowego Ossolineum. Miał on formę lekcji dostosowanych do różnych grup wiekowych. Wystawie jubileuszowej towarzyszyły również wprowadzania kuratorek (otwarte także

4. Fragment wystawy „Historia nie/oczywista. 200 lat Muzeum Książąt Lubomirskich” ukazujący szkice Albrechta Dürera, *Głowa brodatego mężczyzny*, 1510, oraz François Cloueta, *Portret Marii Stuart*, 1555.

dla grup zorganizowanych, w językach polskim, angielskim oraz niemieckim), warsztaty, szkolenia dla przewodników turystycznych i wykłady. Ekspozycja była też główną atrakcją Nocy Muzeów w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich.

W ramach wystawy 8 czerwca na Dziedzińcu Ossolineum odbyła się Wrocławska Potańcówka – muzyczny akcent obchodów jubileuszu dwustulecia Muzeum Książąt Lubomirskich. Współorganizatorem wydarzenia było Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego. Program wieczoru wyznaczały lata 1823, 1923 i 2023. O znaczeniu każdej z tych dat opowiadała Joanna Błoch. Zabawa, którą poprowadziła Ewelina Janiec, rozpoczęła się od przywołania roku 1823 i nauki kadryla pod czujnym okiem Szymona Dudycza z Zespołu Tańca Dawnego Uniwersytetu Wrocławskiego. Lekcja tańca odbywała się w towarzystwie pań ze Stowarzyszenia Rekonstrukcji Historycznej i Kostiumingu „Krynolina”, które zaprezentowały suknie dzienne z tego okresu. Następnie uczestnicy przenieśli się w rok 1923, by tanecznym krokiem przejść przez muzyczne szlakiery z lat dwudziestych i trzydziestych

5. Fragment wystawy „Historia nie/oczywista. 200 lat Muzeum Książąt Lubomirskich” ukazujący cykl rzeźb *Sztuka jest przemocą* Olafa Brzeskiego, 2006–2022.

xx wieku, a wieczór zakończyć hitami z roku 2023. Kulminacją wieczoru było odtańczenie przez wszystkich uczestników na dziedzińcu Ossolineum poloneza *Pożegnanie Ojczyzny* Michała Ogińskiego.

Konferencja *Polskie muzealnictwo w okresie międzywojennym*

W dniach 15–16 maja 2024 odbyła się konferencja popularnonaukowa *Polskie muzealnictwo w okresie międzywojennym*. Jej celem było przybliżenie wielu aspektów funkcjonowania polskiego muzealnictwa w okresie międzywojennym i tego, jak na rozwój instytucji wpłynęło odzyskanie przez Polskę niepodległości. Zaprezentowano 27 referatów.

Obrady były uświetnione wykładami wygłoszonymi przez profesorów Krzysztofa Pomiana oraz Tomasza de Rosseta. Były one transmitowane na Facebooku Muzeum Książąt Lubomirskich. Pozostałe prelekcje nagrywano i na bieżąco udostępniano na profilu muzeum, serwisie YouTube i na stronie konferencji.

W grudniu 2024 roku wydana została publikacja pokonferencyjna (e-book) pod redakcją Adama Deglera, obejmująca 22 artykuły podzielone na zagadnienia ogólne oraz ośrodki muzealne (Bydgoszcz, Kraków, Lwów, Warszawa). Publikacja została udostępniona na platformie VIRTUALO.

Promocja

Dzięki dofinansowaniu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego jubileusz dwustolecia Muzeum Książąt Lubomirskich miał szansę być też odpowiednio promowany. Przy okazji wystawy czasowej zintensyfikowano działania informacyjne i reklamowe. Patronatem medialnym jubileusz objęły redakcje: „Rzeczpospolitej”, TVP Kultura, portalu wroclaw.pl, Radia Wrocław, Radia Wrocław Kultura, Radia RAM. Wystawa „Historia nie/oczywista. 200 lat Muzeum Książąt Lubomirskich” była promowana we Wrocławiu na przystankach, w przestrzeni miasta oraz w komunikacji miejskiej, a także w regionie poprzez reklamę w Kolejach Dolnośląskich i w Radiu Wrocław, Radiu Wrocław Kultura, lokalnych portalach kulturalnych i prasie drukowanej. Do odbiorców docierano również poprzez audycje i artykuły w mediach ogólnopolskich: Radio TOK FM, „Tygodnik Powszechny”. W weekend otwarcia wystawy z Ossolineum nadawana była trzygodzinna audycja w Radiu RAM (*Sobotnia kawa*). W mobilnym studiu w kawiarni GałązkaCafe dyrekcja Ossolineum, kuratorki wystawy, a także zaproszeni goście opowiadali o historii muzeum, ludziach, którzy je tworzyli, zbiorach oraz samej ekspozycji.

Jubileusz był też okazją do produkcji gadżetów muzealnych promujących zbiory. Przy okazji kolejnych wydarzeń w programie obchodów pojawiały się nowe produkty, które uzupełniały ofertę Info Punktu Ossolineum. W ramach serii *Filatelistycznych kartek okolicznościowych* Poczty Polskiej w 2024 roku wydano również pocztówkę z grafiką ze zbiorów Muzeum Książąt Lubomirskich.

Podsumowanie

Trwający ponad półtora roku jubileusz Muzeum Książąt Lubomirskich był dla zespołu muzeum czasem wyjątkowej aktywności. Poprzedziły go dwuletnie przygotowania i konsultacje, a wszystkie działania były realizowane przy ponadprzeciętnym zaangażowaniu pracowników. Równolegle bowiem wypełniano zadania związane z bieżącą działalnością oraz z budową nowego gmachu muzeum.

Dzięki dofinansowaniu i możliwościom promocyjnym z opowieścią o Muzeum Książąt Lubomirskich, jego historii i zbiorach udało się dotrzeć do wielu grup odbiorców, do których dostęp był do tej pory utrudniony. Przełożyło się to na zainteresowanie poszczególnymi punktami programu, zwłaszcza wystawą czasową. Od 9 marca do 30 czerwca 2024 roku, przy

ograniczeniach związanych ze zwiedzaniem w grupach dwudziestopięciosobowych, odwiedziło ją 10 676 osób, a w wydarzeniach towarzyszących ekspozycji wzięło udział ponad 1000 osób. Ekspozycja została również doceniona przez ekspertów: w konkursie na Wydarzenie Muzealne Województwa Dolnośląskiego 2024 otrzymała drugą nagrodę w kategorii „wystawy sztuki”.

The Jubilee of the Museum of the Lubomirski Princes: A Report on the Celebrations

SUMMARY

This report presents the numerous events that accompanied the bicentenary celebrations of the Museum of the Lubomirski Princes in 2023–2024. These included: the panel exhibition *Muzeum z miłości do sztuki i kraju* [A Museum out of Love for Art and Country]; the temporary exhibition *Historia nie/oczywista. 200 lat Muzeum Książąt Lubomirskich* [A History Not So Obvious: 200 Years of the Museum of the Lubomirski Princes]; the popular science publication *Zmienny krajobraz. 200 lat Muzeum Książąt Lubomirskich* [A changing landscape: 200 years of the Museum of the Lubomirski Princes]; the conference *Polskie muzealnictwo w okresie międzywojennym* [Polish Museology in the Interwar Period] and its accompanying publication; as well as other activities promoting the jubilee.

KEYWORDS

jubilee, Museum of the Lubomirski Princes, exhibition

Zakład Narodowy im. Ossolińskich dokonuje zastrzeżenia swoich praw wobec wszelkich działań związanych z eksploracją tekstów zamieszczonych w niniejszej publikacji oraz wszystkich dotyczących niej danych, zarówno w całości, jak i w części, w tym wykorzystywania na potrzeby jakichkolwiek technologii służących do generowania, analizowania tekstów i danych oraz uczenia maszynowego. Działania te, podejmowane bez pisemnej zgody wydawcy, stanowią błąd naruszenie jego praw.

